

**Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării**

**TEZĂ DE DOCTORAT
Domeniul Filologie**

**DOSARUL DORIN TUDORAN. LITERATURĂ
ȘI POLITICĂ ÎN COMUNISM ȘI ÎN POSTCOMUNISM**

REZUMAT

**Conducător științific,
prof. univ. dr. Vasile Spiridon**

**Doctorand,
Florin Daniel Dincă**

**Suceava
2021**

DOSARUL DORIN TUDORAN. LITERATURĂ ȘI POLITICĂ ÎN COMUNISM ȘI ÎN POSTCOMUNISM

REZUMAT

1. SCOPUL ȘI MOTIVAȚIA CERCETĂRII

Scrierile lui Dorin Tudoran (poezia, publicistica predecembristă și postdecembristă, precum și D.U.I. nr. 233433, editat parțial prin *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, în 2010) nu au reprezentat – până la *Dosarul Dorin Tudoran. Literatură și politică în comunism și în postcomunism* – obiectul unui studiu extins, recuperator și unificator, care să răspundă – în subsidiar – și la fireasca întrebare privind posibila uzură socială a cărților contestatarului politico-socio-literar Tudoran.

Că protestatarul Tudoran – care, pe 24 iulie 1985, a ieșit dintre granițele sistemului totalitar, pe care l-a forțat să îi accepte emigrarea în S.U.A. – merita, grație valorii literare a cărților sale, să constituie obiectul unui astfel de studiu critic rămâne un fapt incontestabil. Pe lângă valoarea literară, s-a mai avut în vedere și faptul că omul a cărui intransigență morală devenise o emblemă – deși era conștient că exilul îi va aduce „suicidul” literar – s-a întors contra dictaturii, devenind acel model de literat pe care *frigul* și *frica*, asociate metaforic într-un samizdat, l-au încercat fără a-l înfrânge.

Fiind interzis din 1982 în R.S.R., Dorin Tudoran, după 1990, a revenit în piața culturală prin reeditări și prin recenta publicistică a temelor și a meta-temelor tranziției, de la *Kakistocrația* (1998) la *Luxul indiferenței* (2015). Procesul recuperării poeziei lui Tudoran s-a încheiat în 2020, odată cu retipărirea volumului *De bunăvoie, autobiografia mea*, într-o ediție revăzută și adăugită, însoțită de *Cuvânt înainte. Sticla. Apa. Malul. Oamenii*, de Dorin Tudoran, împreună cu postfața *De bunăvoie, autobiografia mea. Lungul drum al întoarcerii acasă*, prin care autorul prezentei teze de doctorat s-a alăturat celorlalți, animând și el, franc, procesul recuperării unei opere poetice viabile.

Fiindcă editarea și receptarea cărților lui Dorin Tudoran – de la *Mic tratat de glorie* (1973) până la *Adaptarea la realitate* (1982) – au fost afectate de interesele politicii culturale ceaușiste, până s-a ajuns la interdicția de-a se tipări ceva din și despre Tudoran, ne-am decis să profităm de pe urma schimbărilor de context politico-social și din câmpul cultural-literar. Având drept temelie a analizei conceptul de câmp literar captiv în câmpul puterii, în *Dosarul Dorin Tudoran. Literatură și politică în comunism și în postcomunism* am reconfigurat perspectiva critică asupra unui scriitor care – sub dictatura comunistă – a devenit învingător asupra lui însuși și biruitor asupra sistemului, armonizarea vocii interioare cu vocea publică fiind axa definitivă a acestei personalități culturale.

Întrucât după anul 1990 în centrul interesului public au stat mai ales disidentul Dorin Tudoran, în calitate de intervievat, și paraliteratura din *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate* (2010), am hotărât că

era momentul ca publicistica postdecembristă din volumele tipărite între anii 1998–2015 să se bucure de un statut prioritar, drept care în *Dosarul Dorin Tudoran. Literatură și politică în comunism și în postcomunism* i-am repartizat două capitole.

2. STRUCTURA LUCRĂRII *DOSARUL DORIN TUDORAN. LITERATURĂ ȘI POLITICĂ ÎN COMUNISM ȘI ÎN POSTCOMUNISM*

Poezia lui Dorin Tudoran – de la *Mic tratat de glorie* (1973) la *De bunăvoie, autobiografia mea* (1986) – și publicistica de la *Martori oculari* (1976) la *Adaptarea la realitate* (1982) s-au format în contextul neprielnic al regimului ceaușist, iar jurnalistica de la *Kakistocrația* (1998) la *Luxul indiferenței* (2015) s-a afirmat în ambianța democratică de după evenimentele din decembrie 1989.

Această realitate mozaicală a determinat structurarea bipartită a tezei *Dosarul Dorin Tudoran. Literatură și politică în comunism și în postcomunism*, în opt capitole. Primele – de la *Reconstruirea contextului politico-socio-literar al anilor 1971–1986. De la Eu, fiul lor. Dosar de Securitate la „El, Tudorache, fiul lor”* [I] până la *Publicistica predecembristă. Dorin Tudoran și vocația campaniei literare* [VI] – sunt dedicate volumelor de dinainte de 1990. În celelalte (*Publicistica postdecembristă. Trecutul ca operă deschisă* [VII] și *Publicistica postdecembristă. Dacă te arăt cu degetul, te găuresc* [VIII]) am analizat ceea ce a fost tipărit pe hârtie și ceea ce a fost postat pe blogul *Certocrația* și preluat – cu acordul și cu implicarea lui Dorin Tudoran – de către editorii săi, după anul 1990.

Respingând ideea decontextualizării operei literare și examinând documentele din *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate* – de la planurile de măsuri elaborate de ofițeri până la scrisorile lui Tudoran (expediate, din R.F.G., unor scriitori din R.S.R. sau adresate, din interior, unor decidenți politici), de la pagini cu informații trimitând la ședințe ale Consiliului U.S.R., conferințe și colocvii până la opiniile apărute în fața oficialilor – am expus, în capitolul I, contextul socio-politic al anilor '71–'86.

După ce am analizat documentele selectate de Dorin Tudoran – din cele aproape zece mii de pagini, câte însumează D.U.I. nr. 233433 – în *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, am ajuns la concluzia că trei tipuri de documente, pe care le-am precizat deasupra, ne serveau în relevarea evoluției cazului Tudoran și a dramei scriitorului din R.S.R., a cărui literatură, pe lângă existența socio-profesională, era marcată de funcționarea triadei Putere-cenzură-autocenzură, definitorie pentru predecembrism.

Ceea ce am înțeles din analiza documentelor, pe care Dorin Tudoran le-a pus la dispoziția unui cititor nu totdeauna bine informat asupra contextului socio-politic al anilor 1971–1986, nefiind trăitor al acelor vremuri – și ceea ce ne-am străduit să exprimăm și să comunicăm limpede este că Puterea comunistă și instituțiile sale se fac responsabile pentru brutalitatea supravegherii și a intervențiilor în *curgerea* fenomenului cultural, astfel că nicio operă nu se putea sustrage demoniei acelor timpuri.

Pe măsură ce acest context socio-politic al anilor 1971–1986 ne devine tot mai familiar, avem posibilitatea să ajungem la adevărul cum că în privința naturii, a calităților și a slăbiciunilor literaturii predecembriste nu trebuie chestionați numai semnatarii, ci toți agenții perturbativi ai câmpului literar (D.S.S.-ul, Secția Propagandă și Presă a C.C. al P.C.R. și C.C.E.S.-ul), fără să-i omitem pe unii dintre oamenii de cultură instalați de partid în funcțiile din redacțiile editurilor și ale revistelor literare.

Studierea documentelor din volumul *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate* ne-a ajutat să înțelegem că fenomenul cenzurii, așa cum o practica D.S.S.-ul, nu se reducea la interzicerea unor opere tipărite, incomode ideologicește. Intervențiile nefaste se făceau din etapa de elaborare a unei creații literare, continuând cu faza de editare, fără să se piardă din vedere nici influențarea receptării acelor produse culturale care, dacă se evita trimiterea la topit, aveau norocul să se așeze pe rafturile librăriilor.

Dincolo de adevărul documentelor din *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, aparținând securiștilor și informatorilor, dintre care unii erau scriitori apropiați de Dorin Tudoran, pe câțiva deconspirându-i C.N.S.A.S.-ul, începând din 2009, se aude vocea epistolierului Tudoran, analiza scrisorilor sale – nu puține, adresate fie unor confrăți, fie unor puternici ai zilei – ne-a dus la concluzia că acestea sunt singura oglindă care nu pervertește chipul interior al unui poet politic, al unui luptător anticomunist.

Din 1985, odată cu expatrierea, legăturile dintre Tudoran și publicul său – a căror trăinicie fusese drastic slăbită, sub presiunea instituțiilor represive ale dictaturii, în ultimii ani românești ai poetului – s-au pulverizat. Până la editarea primului număr al revistei „Agora” (1987) se conturează un spațiu alb, căruia – în capitolul al doilea, *Dorin Tudoran între New York 1985 și Aktionsgruppe Banat 1987* – ne-am propus să îi atribuim o substanță ideatică plauzibilă.

Nevoii de cercetare a unor documente – în vederea atingerii scopului nostru – i-a venit în întâmpinare însuși scriitorul Dorin Tudoran, a cărui bunăvoință a făcut să ne parvină, printre alte inedite, dactilogramele *Vocația de-a rămâne european* (1985) și *DICTATURA INTERJECȚIEI sau 5 fișe pentru o necesară istorie a Oglinzii ca Artă* (1986). Deci răspunsul la întrebarea în ce măsură codificarea mesajului literar s-a menținut în cazul recent expatriatului Dorin Tudoran – codificare pe care Paul Goma i-o reproșase lui Tudoran într-o epistolă în care îi explica motivele eliminării temei *agentului de influență* din eseul *Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi* – l-am căutat în alocuțiunile rostite la Congresul *El espacio cultural europeo* (Madrid, 1985) și la al 49-lea Congres al PEN Clubului Internațional (Hamburg, 1986).

Cercetând ineditele, am ajuns la concluzia că natura discursului rostit de Tudoran după ieșirea din spațiul cultural românesc – în care cenzura și autocenzura erau agenții de temut ai unui spirit slobod – și după intrarea într-un alt spațiu cultural, occidental, în care libertatea de exprimare acționa după regulile sale, era nepotrivită, fiindcă vorbitorul i se adresa altui tip de receptor, având alt orizont de așteptare. Auditorului de la congresele de la Madrid și de la Hamburg îi lipseau știința contextelor

socio-politice și practica decodării literare, de care sub dictatura ceaușistă se făcea atâta caz, pentru că „șopârlele” aveau căutare, mai ales că dețineau tăria de a susține amăgirile libertății individului.

Pornind de la cazul Dorin Tudoran și scrierile sale (de la *Mic tratat de glorie* la *De bunăvoie, autobiografia mea*, de la *Martori oculari* la *Adaptarea la realitate*), ce se întâmpla – sub ceaușismul bezmetic – cu scriitorii aflați în colimatorul D.S.S.-ului, ne-am lămurit prin *Cărți norocoase și cărți mai puțin norocoase. De la Mic tratat de glorie la De bunăvoie, autobiografia mea*, în care ne-am concentrat asupra cenzurii de stat și a cenzurii obștești, redacționale, dar și asupra autocenzurii.

Față în față cu documente din *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate* – informații semnate de colegi ai lui Dorin Tudoran, din redacția revistei „Luceafărul”, chiar scrisori ale lui Tudoran, adresate unor conducători de reviste („Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Echinoc”) – și cu nuclee de evocări inserate în interviuri de după 1990, ne-am creat posibilitatea să relevăm odiseea tipăririi unor poeme și a volumelor de versuri, de la *Mic tratat de glorie* la *De bunăvoie, autobiografia mea*.

Poetul, reporterul de la „Flacăra” și realizatorul de interviuri de la „Luceafărul” au cunoscut remodelările de enunțuri și eliminările de fragmente ori de texte în întregime, după recomandările cenzorilor, pe lângă infatuarea, ipocrizia și ostilitatea – nu de puține ori inexplicabilă – a unor editori. Acțiunile acestora – atât pentru noi, cât și pentru Dorin Tudoran, accesul la documente fiind unul dintre marile câștiguri din postdecembrism – nu mai au nimic obscur în ele, din cercetare rezultând o concluzie plauzibilă, că nu erau străine de intervențiile nefaste, din umbră, ale lucrătorilor Securității, care influențau atât procesul de creație și de editare, cât și receptarea scrierilor din piața culturală.

Când judecăm opera unui scriitor venind din comunism, n-ar trebui să uităm că nu avem în față ceea ce și-a propus autorul, pentru că de la dactilograma predată editurii până la exponatul din librărie existau praguri de verificare, de influențare, de remodelare, mai mult ori mai puțin vizibile. În fiecare dintre cărțile predecembriste ne întâlnim cu doi semnatori (să existe și excepții?), unul care este ceea ce voise el să fie și altul care este ceea ce Puterea îl constrânsese să fie.

Tipărit de Editura Junimea, înjumătățit și cu o sumedenie de schimbări, cu toate că reportajele lui Dorin Tudoran și ale lui Eugen Seculeanu apăruseră inițial prin reviste, volumul *Martori oculari* – despre care un delator din *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, pretins mentor literar al lui Tudoran, oferea detalii năucitoare – arată adevărata față a Puterii. Anunțând și legiferând desființarea cenzurii, Puterea nu a renunțat la ținerea sub control a liberalizării culturale, după arta mânăuirii *oberlihtului*, de care se făcea vorbire în eseul *Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi*.

Reporterul Tudoran, subiect al capitolului *Publicistica predecembristă. Reportajul*, refuzând liricizarea discursului, ornarea acestuia și poetizarea realităților societății socialiste, a ilustrat mai bine decât oricare altul dintre semenii săi tăria, dar și fragilitatea poeziei pirpirii, de care era conștient. Preferații reporterului erau cântitorii, nu obedienții sistemului totalitar, însă gradul de autocenzură, de care vol. *Martori oculari* nu avea cum să fie scutit, nu poate fi stabilit examinând reportajele cărții,

de-aceia am intervenit – în paginile tezei – cu aprecieri extrase din corespondența online cu Tudoran, astfel lămurindu-ne că atât reporterul, cât și chestionatul său au luat parte, voluntar și complici, la un *spectacol* al dosirii gândului, așa cum se întâmplă, de exemplu, în *Vorbele fără fapte sunt niște iluzii*.

Respectându-le repondenților dreptul de a-i transmite cititorului de interviuri din comunism *ce, cum și cât* își doreau, interviewerul Dorin Tudoran ajungea să accepte autocenzurarea, el însuși fiind, în ciuda tuturor mobilurilor sale, subiect al acesteia, explicația trebuind să fie căutată în nevoia de finalizare a procesului de interviuare și în abilitatea evitării iritării Puterii, care se arăta interesată mai ales de natura informațiilor care ar fi vizând erori partinice și vulnerabilități ale sistemului.

Ceea ce am observat – lecturând interviurile din *Biografia debuturilor* și din *Nostalgii intacte* – este faptul că dintre intervievații lui Dorin Tudoran cei mai puțin dispuși să se apropie de sfera politicului erau foștii deținuți politici, Edgar Papu și Romulus Dianu, de exemplu, astfel că Tudoran nu renunță – după cum rezultă din corespondența online cu mult mai tânărul semnatar al postfeței cărții *De bunăvoie, autobiografia mea* – la semnalarea blocajului generat de inclemența Puterii.

Ceea ce am afirmat în *Schiță de contexte competiționale*, din finalul capitolului *Publicistica predecembristă. Interviul*, este adevărul că multe se discutau pe parcursul întocmirii unui interviu și multe aveau să rămână în afara paginilor trimise la publicare. La această constatare am ajuns după investigarea unor interviuri postdecembriste (*Poeții sunt imprevizibili – și atunci când decid să tacă, și atunci când hotărâsc că ar mai avea ceva de spus. De preferat ar fi să tacă, dacă nu mai au nimic esențial de spus*, în „Hyperion”, 2010) sau după lectura unor postări de pe blogul lui Tudoran (*În România, nici minciuna nu mai este adevărată – o amintire cu viitor strălucit, Certocrația*, 2015).

În capitolul *Publicistica predecembristă. Interviul*, acolo unde am simțit că acționează voința decontextualizării păguboase, cauzele acesteia fiind diferite, am intervenit prompt, recontextualizând convorbirea prin prisma unui cititor de astăzi, mai informat, să zicem, și totalmente slobod la cuget și la cuvânt, astfel procedând, de pildă, în cazurile Al.I. Ștefănescu, Edgar Papu și Romulus Dianu.

Cea mai elocventă reușită a interviewerului Tudoran trebuie căutată în arta de a-i fi făcut pe repondenți să fie cât mai puțin ispitiți în a deveni vehicule ale truismelor ceaușiste, comparația cu interviurile din *Sub semnul întrebării* – în care peste tot se simțea prezența „*celui mai curajos dintre noi, a tânărului, demnului și neînfricatului nostru conducător*” (Adrian Păunescu) – relevând una dintre cauzele expatrierii semnatarului *Mâinilor de pianist* și al *Dreptului la frică*.

Schițând „figura spiritului creator” al publicistului de dinainte de 1990, ne-am fixat atenția – în capitolul al VI-lea, *Publicistica predecembristă. Dorin Tudoran și vocația campaniei literare* – asupra combativului care, înainte de 1985, și-a rostit cuvântul asupra unor teme cruciale pentru sine și pentru confrăți, fără să fie gratulat, aclamat, ci refuzat, ocolit, după cum avea să i se destăinuiească, dezolat, lui Doinaș într-o scrisoare expediată din München, în 1981, pe când era bursier al *Institutului Goethe*.

Studiind secțiunea *Literatură și viață literară*, din *Adaptarea la realitate* (1982) – unul dintre volumele lui Dorin Tudoran căruia D.S.S.-ul ceaușist i-a aplicat *metoda pulverizării* unui produs cultural, despre care am oferit amănunte în capitolul al III-lea al tezei noastre, în *Cărți norocoase și cărți mai puțin norocoase. De la Mic tratat de glorie la De bunăvoie, autobiografia mea* – am formulat o întrebare al cărei răspuns nu putea să fie decât unul afirmativ.

Aportul ideatic al interviuatului Dorin Tudoran – actualizat prin trei interviuri (*Generația – o ficțiune obligatorie, Poezia este sau nu este, Maturizarea, dacă nu vine când trebuie, poate fi și o sinucidere*) – și al repondentului din anchetele literare *Poezie și curaj, Momentul liric actual, Relația scriitor–critic–public, Poeți și critici despre poezie și Experiența de viață – experiența literară* nu trebuia deci neglijat, cum ar fi putut să fie, fiindcă după atâția ani de la enunțare ar fi părănd banalizat.

Ceea ce s-a impus în urma analizării respectivelor texte, enumerate deasupra, este că totdeauna Dorin Tudoran – fără să aibă vocație de teoretician literar – s-a exprimat, cu toată franchețea, asupra unor subiecte de interes mai larg, așa cum ar fi poeticile asumate de Paul Valéry, de Rainer Maria Rilke și de Boris Pasternak, poetul român delimitându-se de primii și raliindu-se celui de-al treilea, Tudoran sprijinindu-și opțiunea pe ideile unui fragment din eseul *Skreabin*, al lui Boris Pasternak.

În calitate de cititor al secțiunii *Literatură și viață literară*, ceea ce am remarcat este că – în privința temelor preocupante – poetul a fișă o evidentă larghețe de opțiune. Singura lui restricție se focaliza pe „*tromboanele lui Adrian Păunescu și ale altora*” (Dorin Tudoran), adică pe patriotismul practicat de scriitori de calibre diferite, grație căruia ovaționiștii își asigurau tipărirea literaturii lor și mărirea tirajelor etc., generozitatea Puterii fiind stimulată de capacitatea literatului de a fi servil.

Aventura lecturării celor cinci volume de publicistică postdecembristă a lui Dorin Tudoran (*Kakistocrația, Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare, Bănesc, deci exist! Intelighenție și Putere în România 2004–2014, România ca părere, Luxul indiferenței*) ne-a expus dificultății de a selecta ceea ce îi era esențialmente necesar discursului nostru, aspirând la coerență și la limpezime.

Pentru a nu deveni năucitoare pentru spiritul interogativ, care s-ar lăsa în seama multitudinii de subiecte, care mai de care mai ispititor, ne-am asumat riscurile perspectivei reducionista, astfel că esența capitolului *Publicistica postdecembristă. Trecutul ca operă deschisă* am extras-o, după o cernere de variante, din tot ceea ce îl leagă pe Dorin Tudoran, cititorul de gazete și de documente, de formele cameleonice ale istoriei recente, producătoare de insomnii prin semnele posibilei reveniri.

Dorin Tudoran – o simțim de la o carte la alta, de la *Kakistocrația* la *Luxul indiferenței* – n-a reușit să se elibereze de obsesia buimăcitorului tandem *organele* (ofițerii D.S.S.-ului) – *obiectivul* Tudoran, fiindcă trecutul nu este mort, ne-o spune gazetarul, ci hibernează, deci se prezintă ca *operă deschisă*, la care trebuie să fim extrem de atenți, pentru că primejdia repetării lui este alarmantă.

Analiza textelor a relevat că nu temele în sine (a supravegherii și deformării individualității, a solidarității și solitarității, sub dictatură, a colaboraționismului, a justiției livrând erzațuri de dreptate,

a imposibilei reconcilierii naționale etc.) și nu îndârjirea cu care Tudoran polemizează, conștient fiind că semnează „*texte polemice foarte abrazive*”, se constituie în temelia discursului jurnalistic rostit de zeci de ani, ci starea de alarmă și de urgență în care spiritul său creator înțelege să ființeze.

În vreme ce în *Publicistica postdecembristă. Trecutul ca operă deschisă*, Dorin Tudoran învață, și ne învață și pe noi, cum se exfoliază istoria – fie că repriveste înspre Colocviul Național de Poezie din 1978, unde răsunase îndemnul „*Cizmare, nu mai sus de sanda!*”, fie că privește înspre „Agora” din 1991, în care *rinocerii jormanezi* erau făcuți răspunzători de uciderea lui I.P. Culianu, în capitolul *Publicistica postdecembristă. Dacă te arăt cu degetul, te găuresc*, Tudoran se instalează în prezent, acum obiectul polemicilor și al pamfletelor sale fiind *kakistocrații* tranziției românești.

Redactând *Publicistica postdecembristă. Dacă te arăt cu degetul, te găuresc*, am examinat harta violentelor realități politico-socio-culturale de după 1990, contra cărora bloggerul își orientează tirul polemistului și al pamfletarului. Pe lângă spectacolul societății care își scuză vulnerabilitățile prin adoptarea unui calificativ neliniștitor, de perioadă de tranziție, ceea ce ne-a preocupat este maniera în care bloggerul își caută procedeele care să îi pună în valoare vocația de polemist și de pamfletar.

Ce am ținut să mai evidențiem în capitolul *Publicistica postdecembristă. Dacă te arăt cu degetul, te găuresc* este dubla modalitate de luare în posesie atât a obiectului, cât și a subiectului pamfletului, de aceea am propus – din nevoia de coerență a discursului interpretativ – opoziția dintre pamfletele cu subiecți la vedere și pamfletele cu subiecți camuflați, așteptându-și investigatorii.

Ceea ce nu s-a pierdut din vedere – în capitolul al VIII-lea – a fost să facem o deosebire sigură între autocenzura pe care înainte de anul 1990 au ocazionat-o politicile culturale ceaușiste și autocenzura despre care se vorbește în *Spovedania unui pamfletar*, prefața volumului *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, scrisă în ianuarie 2006.

3. DORIN TUDORAN. TUȘE DE PROFIL LITERAR

Privitor la scrierile lui Dorin Tudoran, de la volumele de versuri la samizdatul *Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi*, tipărit la Paris în anul 1984, să precizăm că nu ne găsim în fața unui scriitor de sertar, visând schimbări interne, politico-sociale, favorabile, la a căror temelie să stea suferința și curajul altora, întrucât autorul *Cântecului de trecut Akheronul* a ieșit din rând, voluntar, și s-a așezat brav în fața dictaturii strivitoare de existențe literare și nonliterare.

Lecția pe care ne-a predat-o Dorin Tudoran – începând cu polemistul și cu pamfletarul de la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), care „*a provocat în rîndul scriitorilor interpretări politice grave*” (în *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*) – rămâne simplă și mereu actuală. În niciun context socio-politic nu ar trebui să se accepte că valoarea operei literare ar putea deveni un fel de înălbitor al ignominiei de care s-ar face blamabilă o individualitate culturală.

Așa văzând lucrurile încă din 1977, Dorin Tudoran – gazetar inclement și poet de excepție, prin *Cântec de trecut Akheronul* și prin *De bunăvoie, autobiografia mea* – nici nu a încetat și nici nu încetează să ne avertizeze – parafrazându-l pe Cesare Pavese – că „*va veni opera și va avea ochii noștri, caracterul nostru*” (în *Generația – o ficțiune obligatorie*; „Tribuna”, 31/1977).

Și înainte de 1989, când și-a pus semnătura pe eseul *Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi* (Paris, 1984) și pe *De bunăvoie, autobiografia mea* (Danemarca, 1986), și după 1990, când și-a întocmit marea „*cronică polemică a clipei*” (de la *Kakistocrația* până la *Luxul indiferenței*), Tudoran a fost același frondor politico-socio-literar, polemist și pamfletar surprinzător prin cea mai vâjnoasă artă a mânăuirii spectaculare a ideii și a limbii române.

Reconstruind efigia unui scriitor exemplar și a unui personaj singular al autenticității luptei politico-literare pentru păstrarea și pentru respectarea demnității spiritului slobod, ne-am rotunjit partea de inedit a discursului argumentativ, unul recuperator și unificator, complementarizat – am mai afirmat-o – prin reeditarea și postfațarea vol. *De bunăvoie, autobiografia mea* (Editura Amphion, Bacău, 2020), a cărei odisee conservă, *in nuce*, demența unui sistem anticultural și inchizitorial.

Doctorand,
Florin Daniel Dincă

BIBLIOGRAFIE

I. BIBLIOGRAFIE DE AUTOR. VOLUME DE POEZIE

- *Mic tratat de glorie*, Editura Cartea Românească, București, 1973
- *Cântec de trecut Akheronul*, Editura Cartea Românească, București, 1975
- *Uneori, plutirea*, Editura Eminescu, București, 1977
- *O zi în natură*, Editura Cartea Românească, București, 1977
- *Respirație artificială*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978
- *Pasaj de pietoni*, Editura Cartea Românească, București, 1979
- *Semne particulare*, Editura Eminescu, București, 1979
- *De bunăvoie, autobiografia mea*, Editura Nord, Aarhus, 1986
- *Ultimul turnir*, Editura de Vest, Timișoara, 1992
- *Viitorul facultativ / Optional Future*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999
- *Tânărul Ulise*, Editura Polirom, Iași, 2000
- *Pisicuț. Somnografii*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010
- *De bunăvoie, autobiografia mea*, Editura Amphion, Bacău, 2020

II. BIBLIOGRAFIE DE AUTOR. VOLUME DE PUBLICISTICĂ PREDECENBRISTĂ

- *Martori oculari*, Editura Junimea, Iași, 1976 (în colaborare cu Eugen Secceanu)
- *Biografia debuturilor*, Editura Junimea Iași, 1978

- *Nostalgii intacte*, Editura Eminescu, București, 1982
- *Adaptarea la realitate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982

III. BIBLIOGRAFIE DE AUTOR. VOLUME DE PUBLICISTICĂ POSTDECEMBRISTĂ

- *Kakistocrația*, Editura ARC, Chișinău, 1998
- *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, Editura Polirom, Iași, 2006
- *Bălesc, deci exist! Inteligenție și Putere în România 2004–2014*, Editura Cartier, Chișinău, 2015
- *România ca părere*, Editura Polirom, Iași, 2015
- *Luxul indiferenței*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015

IV. DOCUMENTE DIN ARHIVA SCRITORULUI ȘI CORESPONDENȚĂ ONLINE

- Mircea Doru Lesovici, *Postfață* (dactilogramă)
- Vasile Igna, *Stimate tov. Tudoran* (Editura Dacia, nr. 425, 18.II.1983; dactilogramă)
- Dorin Tudoran – Szöcs Géza, *De bunăvoie, autobiografia mea* (București, martie 1985; dactilogramă)
- Dorin Tudoran – Vlad Georgescu, *Despre Frig sau Frică? Sau despre condiția intelectualului român de azi* (interviu); Radio Europa Liberă (Actualitatea Românească, 29 august 1985; transcriere de F.D. Dincă)
- Dorin Tudoran, *Vocația de-a rămâne european* (Madrid, 16 octombrie 1985; dactilogramă)
- Dorin Tudoran, *Dictatura Interjecției sau 5 fișe pentru o necesară istorie a Oglinzii ca Artă* (Hamburg, 22–26 iunie 1986; dactilogramă)
- Dorin Tudoran, *Scrisoare către scriitorii germani din România* (Washington, octombrie 1986; dactilogramă)
- Dorin Tudoran, *Civilization versus Anti-Civilization: To Graduate Or Not*, în *Debates on the Future of Communism*. Edited by Vladimir Tismăneanu and Judith Shapiro, Macmillan, 1987 (trad. de Dorin Tudoran și Florin Daniel Dincă)
- Vladimir Bukovsky, *Dear Dorin* (Anglia, 18 august 1989; dactilogramă)
- Florin Daniel Dincă – Dorin Tudoran, *Correspondență online* (15 martie – 15 iulie 2020)

V. DOCUMENTE PREDECEMBRISTE ȘI POSTDECEMBRISTE

- Ceaușescu, Nicolae, *Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii – 6 iulie 1971 – Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative – 9 iulie 1971*, Editura Politică, București, 1971
- Decretul nr. 472/1977 cu privire la încetarea activității Comitetului pentru Presă și Tipărituri, în *Buletinul Oficial* nr. 138, 26 decembrie 1977
- S.R.I., *Cartea Albă a Securității. Istorii literare și artistice 1969–1989*, 1996
- Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport final, București, 2006, <http://old.presidency.ro/static/rapoarte/Raport-final-CPADCR.pdf-p10>

- D.U.I. nr. 233433, în Dorin Tudoran, *Eu, fiul lor. Dosar de Securitate*, Editura Polirom, Iași, 2010
- C.N.S.A.S., Direcția Arhivă Centrală, 4 martie 2018

VI. POEZIE ȘI PUBLICISTICĂ. REEDITĂRI. PREFEȚE ȘI POSTFEȚE

- Mihăieș, Mircea, *Transcendența interzisă*, în *Ultimul turnir*, Editura de Vest, Timișoara, 1992
- Tudoran, Dorin, *Cuvânt înainte*, în *Onoarea de a înțelege. Interviuri*, Editura Albatros, București, 1998
- Lefter, Ion Bogdan, *Poezia „omului revoltat”*, în *Viitorul facultativ. Poezii alese*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999
- Mihăieș, Mircea, *Discursul dandy*, în *Tânărul Ulise*, Editura Polirom, Iași, 2000
- Tudoran, Dorin, *Postfață*, în *Tânărul Ulise*, Editura Polirom, Iași, 2000
- Martin, Mircea, *Opera și viața unui om întreg*, în *Pisicuț. Somnografii*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010
- Tudoran, Dorin, *Cuvânt înainte. Sticla. Apa. Malul. Oamenii*, în *De bunăvoie, autobiografia mea*, Editura Amphion, Bacău, 2020
- Dincă, Florin Daniel, *De bunăvoie, autobiografia mea. Lungul drum al întoarcerii acasă*, în *De bunăvoie, autobiografia mea*, Editura Amphion, Bacău, 2020

VII. PUBLICISTICĂ POSTDECEMBRISTĂ. PREFEȚE ȘI POSTFEȚE

- Manolescu, Nicolae, *Prefață*, în *Kakistocrația*, Editura ARC, Chișinău, 1998
- Tudoran, Dorin, *Postfață*, în *Kakistocrația*, Editura ARC, Chișinău, 1998
- Tudoran, Dorin, *Spovedania unui pamfletar*, în *Absurdistan. O tragedie cu ieșire la mare*, Editura Polirom, Iași, 2006
- Tudoran, Dorin, *Prefață*, în *Băsesc, deci exist! Inteligenție și Putere în România 2004–2014*, Editura Cartier, Chișinău, 2015
- Ungureanu, Cornel, *Postfață. Dorin Tudoran – poezie și „blogdaproste”*, în *Băsesc, deci exist! Inteligenție și Putere în România 2004–2014*, Editura Cartier, Chișinău, 2015
- Antohi, Sorin, *Elegiile unui pamfletar*, în Dorin Tudoran, *România ca părere*, Editura Polirom, Iași, 2015

VIII. DORIN TUDORAN ÎN INTERVIURI POSTDECEMBRISTE

PRELUATE ÎN VOLUME

- Dorin Tudoran – Octavian Paler, *Ce-am făcut de când am fost silit să-mi părăsesc țara a mers împotriva uitării*, în *Kakistocrația*, Editura Arc, Chișinău, 1998
- Dorin Tudoran – Vitalie Ciobanu, *Trădările fundamentale nu vin atât din presiunea exteriorului, cum ne place să ne amăgim, cât din slăbiciunile interiorului*, în *Kakistocrația*, Editura Arc, Chișinău, 1998
- Dorin Tudoran – Gabriela Adameșteanu, *După ce a dispărut dictatura, am descoperit că mulți dintre noi ne purtăm ca niște tirani de buzunar*, în *Kakistocrația*, Editura Arc, Chișinău, 1998
- Dorin Tudoran – Leo Butnaru, *Dacă nu ai o brumă de bun-simț, faci umbră pământului degeaba*, în *Kakistocrația*, Editura Arc, Chișinău, 1998
- Dorin Tudoran – Daniel Cristea-Enache, *Mă consider deja mort, fiindcă nu mai sunt gata să mor pentru credințele și idealurile mele*, în *Sertarul Scriitorului Român. Dialoguri pe hârtie*, Editura Polirom, Iași, 2005
- Dorin Tudoran – Nicolae Coande, *Nu pot stinge încă definitiv rebeliunea din mine în fața imposturii, prostiei și orbirii*, în *Celălalt capăt. Interviuuri*, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2006
- Dorin Tudoran – Vlad Stoicescu, *Noi, românii – între Avram Iancu și Gore Pirgu*, în *Băsesc, deci exist! Inteligenție și Putere în România 2004–2014*, Editura Cartier, Chișinău, 2015
- Dorin Tudoran – Gellu Dorian, *Poezii sunt imprevizibile – și atunci când decid să tacă, și atunci când hotărăsc că ar mai avea ceva de spus. De preferat ar fi să tacă, dacă nu mai au nimic esențial de spus*, în *Luxul indiferenței*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015
- Dorin Tudoran – Liviu Antonesei, *Epoca este mereu vicleană sau Prietenii nu mor niciodată; ele doar se destramă*, în *Luxul indiferenței*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015
- Dorin Tudoran – Rodica Palade, *Turnătoria ca vocație irepresibilă*, în *Luxul indiferenței*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015

IX. DORIN TUDORAN ÎN INTERVIURI POSTDECEMBRISTE DIN PERIODICE

- Dorin Tudoran – Cassian Maria Spiridon, *Am destin. Și pentru așa ceva nu există merite personale. Ți se dă*, în „Convorbiri literare”, nr. 8, august 1999
- Dorin Tudoran – Elena Vlădăreanu, *Nu am scris această carte. De fapt, m-a scris ea pe mine, de două ori*, în „Suplimentul de cultură”, nr. 283, 25 septembrie 2010
- Dorin Tudoran – Andra Rotaru, *Lumea se așază din nou cu susul în jos*, în „Luceafărul de dimineață”, nr. 8, 2010
- Dorin Tudoran – Dia Radu, *M-am simțit toată viața român. Acum mă simt și american*, în „Formula As”, nr. 974, 2011
- Dorin Tudoran – Alexandru Petria, *Un cutremur nu poate fi povestit*, în „Tribuna”, nr. 253, 2013
- Dorin Tudoran – Răzvan Chiruță, *Pentru a trăi deplin singurătatea, trebuie să fii sau Dumnezeu, sau fiară*, în „Suplimentul de Cultură”, nr. 495, 28 septembrie 2015
- Dorin Tudoran – Emilian Galaicu-Păun, *Mă culc cu Bacovia în suflet și mă trezesc cu Eminescu în minte. Sau invers*, în „Revista Literară”, nr. 8, 2018
- Dorin Tudoran – Ovidiu Șimonca, *Bâlciul deșertăciunilor rămâne același*, în „Observator cultural”, 25 iunie 2020
- Dorin Tudoran – Cristian Teodorescu, *Prin schimbare mai tot omul înțelege să se schimbe ceilalți, dar el să rămână același*, în „Cațavencii”, 8 iulie 2020

X. BIBLIOGRAFIE AUXILIARĂ. SURSE EXTERNE. VOLUME

- Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 2014
- Borges, J.L., *Borges despre Borges*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990
- Bourdieu, Pierre, *Regulile artei*, Editura Art, București, 2012
- Delacroix, Henri, *Psihologia artei*, Editura Meridiane, București, 1983
- Eckermann, Johann Peter, *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1965
- Escarpit, Robert, *Literar și social*, Editura Univers, București, 1974
- Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, Editura Univers, București, 1972
- Goethe, Johann Wolfgang, în J.P. Eckermann, *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1965
- Pareyson, Luigi, *Estetica. Teoria formativității*, Editura Univers, București, 1977
- Pasternak, B.; Kaverin, V.; Slonimski, M., *Memorii*, Traducere, prefață și aparat critic de Mihai Novicov, Editura Univers, București, 1978
- Pasternak, Boris, *Lirice*, Editura Univers, București, 1989
- Raymond, Jean, *Practica literaturii*, Editura Univers, București, 1982
- Rilke, Rainer Maria, *Scrisori către un tânăr poet*, Editura Facla, Timișoara, 1977

- Steiner, George, *După Babel*, Editura Univers, București, 1983
- Valéry, Paul, *Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică*, Editura Univers, București, 1989
- Welles, René; Warren, Austin, *Teoria literaturii*, E.P.L.U., București, 1967

XI. BIBLIOGRAFIE AUXILIARĂ. SURSE INTERNE. VOLUME

- Breban, Nicolae, *Riscul în cultură*, Editura Polirom, Iași, 1997
- Călinescu, Matei, *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2005
- Cioran, Emil, *Eseuri*, Editura Cartea Românească, București, 1988
- Cistelean, Al., *Top ten (recenzii rapide)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000
- Corobca, Liliana, *Epurarea cărților în România. Documente, 1944–1964*, Editura Tritonic Publishing, București, 2010
- Cristea-Enache, Daniel, *București Far West. Secvențe de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 2005
- Dinescu, Mircea, *Moartea citește ziarul*, Editura Cartea Românească, București, 1990
- Doinaș, Ștefan Aug., *Orfeu și tentația realului*, Editura Eminescu, București, 1974
- Doinaș, Ștefan Aug., *Lectura poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1980
- Doinaș, Ștefan Aug., în Petru Sfetca, *Agora. Interviuuri cu...*, Editura Facla, Timișoara, 1985
- Doinaș, Ștefan Aug., *Atlas de sunete fundamentale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988
- Doinaș, Ștefan Aug., *Interiorul unui poem*, Editura Cartea Românească, București, 1990
- Doinaș, Ștefan Aug., *Evocări*, Editura Fundației PRO, București, 2003
- Doinaș, Ștefan Aug., Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (1978, Iași), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Dram, Constantin, *Argument*, în Mircea Doru Lesovici, *Restitutio*, Editura Junimea, Iași, 1999
- Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000
- Goma, Paul, *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor*, Editura Multiprint, Oradea, 1995
- Goma, Paul, *Scrisuri* (1, 1971–1989), Editura Curtea Veche, București, 2009
- Hazaparu, Marius-Adrian, *Teoria și practica reportajului*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 2013
- Herseni, Traian, *Sociologia literaturii*, Editura Univers, București, 1973
- Ierunca, Virgil, *Subiect și predicat*, Editura Humanitas, București, 1993
- Iorgulescu, Mircea, în Marin Radu Mocanu, *Cenzura a murit, trăiască cenzorii*, Editura EuroPress Group, București, 2008
- Iuga, Ion, Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Leonte, Liviu, *Prefață*, în Mircea Doru Lesovici, *Ironia. Ipostaze în poezia română contemporană*, Institutul European, Iași, 1999
- Lesovici, Mircea Doru, *Restitutio*, Editura Junimea, Iași, 1999
- Lesovici, Mircea Doru, *Ironia. Ipostaze în poezia română contemporană*, Institutul European, Iași, 1999

- Lovinescu, Eugen, *Scrieri 7. T. Maiorescu*, Editura Minerva, București, 1978
- Lovinescu, Monica, *Unde scurte. Jurnal indirect*, Editura Humanitas, București, 1990
- Malița, Liviu, *Literatura eretică. Texte cenzurate politic între 1949 și 1977*, Editura Cartea Românească, București, 2016
- Manolescu, Nicolae, *Julien Green și mătușa mea*, Editura Cartea Românească, București, 1984
- Manolescu, Nicolae, *Decalogul criticii literare*, Editura Aula, Brașov, 2005
- Manolescu, Nicolae, *Convorbiri cu Daniel Cristea-Enache*, Editura Cartea Românească, București, 2017
- Marino, Adrian, *Viața unui om singur*, Editura Polirom, Iași, 2010
- Martin, Mircea, *Singura critică*, Editura Cartea Românească, București, 2006
- Mihuleac, Cătălin, *Pamfletul și tableta. Jurnalism sau literatură?*, Editura Universității A.I. Cuza, Iași, 2009
- Mocanu, Marin Radu, *Cenzura a murit, trăiască cenzorii*, Editura EuroPress Group, București, 2008
- Nagâț, Germina, în *Scriitorul, Cenzura și Securitatea. Bujor Nedelcovici și invitații săi*, Editura Allfa, București, 2009
- Nicolescu, Vasile, Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Nițescu, M., *Sub zodia proletcultismului. Dialectica Puterii*, Editura Humanitas, București, 1995
- Paleologu, Alexandru, în Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, Editura Cartea Românească, București, 1979
- Parascan, Constantin, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Parascan, Constantin, *Istoria Junimii Postbelice 1975–1990*, Editura Timpul, Iași, 2011
- Păunescu, Adrian, *Sub semnul întrebării*, Editura Cartea Românească, București, 1979
- Pelin, Mihai, *Opisul emigrației politice: DESTINE în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității*, Editura Compania, București, 2002
- Pop, Ion, *Poezia românească neomodernistă*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018
- Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I și II, Editura Semne, București, 2009
- Popescu, Alice, *O socio-psihanaliză a realismului socialist*, Editura Trei, București, 2009
- Prelipceanu, Nicolae, Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Răduță, Magda, „Îi urăsc, mă!”: *O antologie a pamfletului: de la cronicarii munteni la Pamfil Șeicaru*, Editura Humanitas, București, 2017
- Simion, Eugen, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Editura Moldova, Iași, 1994
- Simion, Eugen, *Fragmente critice, II. Demonul teoriei a obosit*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 1998
- Ștefănescu, Alex, *Istoria literaturii române contemporane 1941–2000*, Editura Mașina de scris, București, 2005
- Ulici, Laurențiu, *Literatura română contemporană*, I – Promoția 70, Editura Eminescu, București, 1995
- Valea, Lucian, Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004
- Verona, Dan, Discurs la Colocviul Național de Poezie *Mihai Eminescu* (Iași, 1978), în Constantin Parascan, *Cum i-am cunoscut... Portrete literare*, Editura Convorbiri literare, Iași, 2004

- Vlad, Tudor, *Interviul. De la Platon la Playboy*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997
- Wald, Henri, *Ideea vine vorbind*, Editura Cartea Românească, București, 1983

XII. BIBLIOGRAFIE AUXILIARĂ. SURSE INTERNE. PRESĂ TIPĂRITĂ SAU ONLINE

- Adameșteanu, Gabriela; Géza, Szabo, *Supraviețuitorul câștigă întotdeauna*, în „Revista 22”, 27 ianuarie 2003, <https://revista22.ro/opinii/interviu> (Accesat: 27-Feb-16 7:40 PM)
- Cristoiu, Ion, *Pe când dosarele disidenților?*, în „Jurnalul Național”, 30 august 2006, <https://jurnalul.antena3.ro/editorial/pe-cand-dosarele-disidentilor-13464.html> (Accesat: 13-Aug-16 8:35 AM)
- Cristea-Enache, Daniel, *Poezie din anii 1980 și de astăzi*, în „România literară”, nr. 44, 2020
- Dincă, Florin Daniel, „Dorin Tudoran – Pe lungul drum al întoarcerii «acasă»”, în *Studii și cercetări științifice. Seria Filologie. Nr. 42 2019. Plurilingvism și interculturalitate. Memorie, istorie, literatură*, <http://studiisicercetari.ub.ro/>; <https://sites.google.com./site/studiisicercetari> (Accesat: 15-Feb-21 10:21 PM)
- Dincă, Florin Daniel, *Dinamica discursului literar reconstructiv sau Puterea, poezii și „Colocviul Național de Poezie”* (Iași, 1978), în *Meridian critic. Memory, History, Discourse, Mentality. Annals Ștefan cel Mare University of Suceava. Philology series. No 1 (Volume 32) 2019*, „Ștefan cel Mare” University of Suceava Press 2019, Web:<http://meridiancritic.usv.ro>
- Doinaș, Ștefan Aug.; Cristea, Radu Călin, *Tranziție, originalitate, comunism rezidual*, 4 martie 2000, <https://moldova.europalibera.org/a/1974295.html> (Accesat: 24-Oct-16 4:10 PM)
- Dologa, Laurențiu, *Asasinarea lui Ioan Petru Culianu (I)*, 6 decembrie 2010, <http://www.ziare.com/cultura/documentar/sa-ne-amintim-asasinarea-lui-ioan-petru-culianu-i-1060302> (Accesat: 09-Sep-16 7:58 PM)
- Galaicu-Păun, Emilian, *Dorin Tudoran, De bunăvoie, autobiografia mea*, 14 decembrie, 2020, <https://moldova.europalibera.org/romania> (Accesat: 16-Dec-20 4:10 PM)
- Hodjak, Franz; Simina, Codruța, *Amintirile unui scriitor neamț căruia îi e dor de limba română*, 12 octombrie 2015, <https://pressone.ro/amintirile-unui-scriitor-neamt-caruia-ii-e-dor-de-limba-romana> (Accesat: 04-Nov-16 3:05 PM)
- Iorgulescu, Mircea, în Dorin Tudoran, *Rezistența murmurată*, 11.03.2018, *Anamneze*, <https://anamneze.net> (15-Aug-20 9:13 PM)
- Manolescu, Nicolae, *Tânărul cinquantenar*, în „România literară”, nr. 34, 1995
- Manolescu, Nicolae, *Polemică, pamflet*, în „România literară”, nr. 9, 5–11 martie 2003
- Necșuțu, Mădălin, *In memoriam Pamfil Șeicaru – procesul conștiințelor naționale*, 22 decembrie 2011, <https://www.curentul.info/actualitate/marii-ziaristi-ai-neamului-condamnati-la-moarte-acuzator-nevasta-bolsevica-a-lui-silviu-brucan> (Accesat: 31-Oct-17 11:41 PM)
- Negoîțescu, Ion; Vianu, Lidia, *Autocenzura e mai periculoasă decât cenzura propriu-zisă*, în „Agora”, vol. V, nr. 2, aprilie-iunie 1992
- Nichita, Mihai, *Oameni pe care i-am iubit: Lucian Valea*, în „Crai nou”, 6 noiembrie 2013, <https://www.crainou.ro/2013/11/06/oameni-pe-care-i-am-iubit-lucian-valea> (17-Mar-20 8:02 PM)
- Papu, Vlad-Ion, <http://www.ziaristionline.ro/2013/03/30/...> (Accesat: 31-Oct-17 11:41 PM)

- Rusnac, Mircea, *Aktionsgruppe Banat, fenomen al disidenței minoritare în România anilor 1970–1980* – blogul *Istoria Banatului* (Accesat: 27-Nov-20 4:46 PM)
- Tismăneanu, Vladimir, *Onestitatea ca formă de existență*, 9 iulie 2005, <https://jurnalul.antena3.ro/editorial/onestitatea-ca-forma-de-existenta-41515.html> (Accesat: 17-Dec-19 10:58 PM)
- Tismăneanu, Vladimir, *Primitivismul vulgar al lui Nicolae Moraru*, 15 noiembrie 2018, <https://moldova.europalibera.org/a/primitivismul-vulgar-al-lui-nicolae-moraru/29596301.html> (Accesat: 28-Feb-20 11:51 AM)
- Totok, William; Ciobanu, Vitalie, *Am învățat să detest orice formă de totalitarism și, în același timp, să recunosc limitele toleranței admisibile din respect pentru convingerile democratice ale altora*, în „Contrafort”, nr. 7-8, iulie-august 2002
- Tudoran, Dorin; Prelipceanu, Nicolae, *Generația – o ficțiune obligatorie*, în „Tribuna”, nr. 31, 1977
- Tudoran, Dorin, *Scrisoare către Daniel Cristea-Enache*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 623, 2 iulie 2002
- Tudoran, Dorin, ... *Virgil și cu mine*, 3 martie 2018, *Anamneze*, <https://anamneze.net> (15-Aug-20 9:13 PM)
- Tudoran, Dorin, *Mădălin Hodor are dreptate*, 27 mai 2018, <https://dorin2tudoran.wordpress.com> (Accesat: 02-Feb-20 1:12 AM)
- Szöcs, Géza; Farkas-Wellmann, Endre, *Despre prietenie și disidență. Fragment dintr-un volum de convorbiri cu Géza Szocs*, în „Observator cultural”, nr. 427, 12 iunie 2008
- Verona, Dan; Vianu, Lidia, *Scriitorul și cititorul aproape că și-au făcut cu ochiul peste umărul cenzorului*, în „Agora”, vol. V, nr. 2, aprilie-iunie 1992
- Zamfirescu, Dan; Patrichi, Viorel, *Scenariile unui colaborator al Securității. Convorbire cu profesorul Dan Zamfirescu, membru de onoare al Academiei Oamenilor de știință*, în „Rost”, nr. 46, dec. 2006